

ביאורים לפרקי אבות

א שְׁנֵי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, פְּרוּךְ שֶׁפָּתַר בָּהֶם
וּבְמִשְׁנָתָם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה
לְשִׁמּוֹה זוֹכֵה לְדַבְרִים הַרְבֵּה, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׂכַר הָעוֹלָם
כְּלוּ, כְּדַאי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אֲהוּב, אֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם,
אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשִׁיחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשִׁיחַ אֶת
הַבְּרִיּוֹת, וּמַלְבִּישׁוֹ עֲנוּה וְיִרְאָה. וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק,
חָסִיד, יִשְׂרָאֵל, וְנִאֲמָן, וּמְרַחֲקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לְיַדֵּי
זְכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה, בִּינָה וְגִבּוֹרָה, שְׁנֵאמַר:
לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה, אֲנִי בִינָה, לִי גִבּוֹרָה, וְנוֹתַנְתָּ לֹא מַלְכוּת
וּמְשִׁלָּה, וְחֻקּוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לֹא רְוֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲנֵן
הַמְּתַנַּבֵּר וּבְנִתָּהּ שְׂאִינוּ פּוֹסֵק, וְהוֹחַ צְנוּעַ, וְאַרְךְ רוּחַ,
וּמוֹחֵל עַל עֲלָבוֹנוֹ, וּמְגַדְּלָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

תרי"א (א) משלי ח. יד.

פירוש רש"י

עולה אלא מצדיק דרכיו בקו ובהכרעת משפט:
חסיד. עושה לפניו משורת הדין: ישר. עושה ישר,
ועדיף מצדיק: ונהנין ממנו עצה ותושיה שנאמר
לי עצה ותושיה. דלעיל מהאי קרא כתיב ה' קנני
ראשית דרכו, וסמיך ליה לי עצה ותושיה, כלומר
עצה וגבורה ובינה אני ללומדי להיות לבני אדם
לעור: תושיה. לטיייר בלעז, ענין גאון וגדלה.
נשח אחר ונהנין ממנו בני אדם, נהנים ללמוד ממנו
עצה ותושיה שנאמר לי עצה וגו', כך משבחת
התורה בעצמה שלי העצה והתושיה והגבורה,
וכתיב אני בינה, שכל המדות הללו יש לי בלומדי:
ונהנין לו. רשות וחקור דין, שעמק הדין פתוח
לפניו: ומגלין לו רזי תורה. מן השמים. הכי גרסינן
והוי צנוע וארך רוח, הוי צנוע וארך אפים, מתוך
עסק התורה: והא קשה לכעס, דכל הפועס אפלו
תורתו כמשה רבנו עליו השלום משתבחת דיימנו:
מוחל על עלבוננו. מעביר על מדותיו מרב ענוה:

שני חכמים בלשון המשנה. כלומר ברייתא היא
ובלשון המשנה היא שנויה, אבל אינה משנה.
ומה שנו, רבי מאיר אומר וכו'. ולפי שער עכשיו
כל הפרקים משנה, לפיכך הצרך להודיע שמכאן
ואילך ברייתא היא. ומתוך שהללו דברי הגדה
הן ומספרות בעסק תלמוד תורה נהגו לאמרו
בבית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מסכת
אבות: זוכה לדברים הרבה. להיות צדיק וחסיד
כדלקמן. נשח אחר מצות הרבה אלו בשבילו
הוא: כדי הוא לו. כלומר שנברא בשבילו, וכן
הוא אומר (קהלת יב) כי זה כל האדם: ונקרא רע.
(תהלים קלט) ולי מה יקריו רעיק אל: אהוב. (שם קכב)
ישליו אהבך, ואומר (שם קט) שלום רב לאהבי
תורתך. נשח אחר להנחיל אהבי יש: אהב את
המקום. שעושה מאהבה: אהב את הבריות.
שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב: ומלבישתו. התורה:
ומכשרתו. להיות צדיק וחולף בתמו ואינו עושה

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ז

(א) שנו חכמים בלשון המשנה . . . כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה

בזמן הזה, שהם בבחינת „חויץ“ לגבי „תורה חדשה מאתי תצא“¹, פנימיות התורה², שתתגלה בימות המשיח, ועד ש„תורה שאדם למד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח“³. ואף על פי כן, גם התורה שאדם לומד בעולם הזה נשנית „בלשון המשנה“, כמו פנימיות התורה שתתגלה בימות המשיח, כיון שהתורה כולה היא „תורה אחת“.

וענין זה מודגש גם בתוכן מאמרו של רבי מאיר:

הפירוש ד„דברים הרבה“ אינו הריבוי דברים שמונה לאחר זה, אלא ענין בפני עצמו – הבלי גבול שבתורה („הרבה“ לאמיתתו, שאין ריבוי גדול יותר ממנו), שיתגלה ב„תורה חדשה“ שתצא „מאתי“ דייקא, מהותו ועצמותו יתברך, בלי גבול האמיתי. ועל ידי עסק התורה לשמה בעולם הזה זוכים לבחינה זו.

ומזה מובן גם לגבי עבודת האדם: גם מי שמרגיש את עצמו בבחינת „ברייתא“, „חויץ“, שהוא בריחוק עדיין ומחוץ למעמד ומצב דימות המשיח, שאז יהי עיקר ושלימות דפנימיות התורה – הרי, על ידי לימוד התורה זוכה לדברים הרבה, שמתעלה מהחויץ ונכנס לפנים, היינו, שנעשה חדור בתורה (כולל – עניני הגאולה) ומוכן להתגלות ד„תורה חדשה“⁴.

צריך ביאור: א. אף שהפיסקא „שנו חכמים“ היא בפשטות הקדמה לכל הפרק, מכל מקום, כיון שבאה ביחד עם דברי רבי מאיר (במשנה אחת⁵), מסתבר שיש קשר ביניהם. ב. מהו התוכן והענין דצירוף ברייתא למשנה. ג. כיון שבהמשך מאמרו מונה התנא דברים רבים שהעוסק בתורה לשמה זוכה להם, מהו פירוש ההקדמה שזוכה לדברים הרבה.

ויש לומר נקודת הביאור בזה:

הברייתות „נשנו חויץ לבית מדרשו (של רבינו הקדוש) ועל כן נקראו ברייתות, לשון חויץ, כי תרגום מחויץ מברא“⁶. אך עם היות שדרגתם למטה ממשניות, עד שנקראים בשם „חויץ“, הרי הם חלק מהתורה, ויש בהם כל העילוי והתקוף דתורה, שכן כולם ניתנו למשה מסיני. וענין זה מודגש במכילתין, שהתחלתה בסדר השתלשלות קבלת התורה – שבסיומה מצרפים למשניות גם את הברייתות, שנישנו חויץ לבית מדרשו של רבינו הקדוש (הכוללים כל מה שנתחדש על ידי תלמיד ותיק במשך כל הדורות), ומקדימים שכולם נישנו על ידי החכמים „בלשון המשנה“, להורות שמעלתם שוה למעלת המשניות.

ובכללות יותר – נכללים ב„ברייתות“ כל עניני התורה שנתגלו

1) כפירוש הרע"ב: ברייתא היא, ובלשון המשנה היא שנוי . . . ולפי שעד עכשיו כל הפרקים משנה, הוצרך להודיע שמכאן ואילך ברייתא יהיא. (2) ולהעיר שחלוקת המשניות היא בתכלית הדיוק, ועד שנוגעת להלכה בפועל (ראה לעיל [ביאורים לפרקי אבות] במבוא). (3) מד"ש. (4) ישע"י נא, ד. ויק"ר פו"ג, ג. (5) ראה רש"י שה"ש א, ב. (6) קה"ר פי"א, ח. (7) ספה"ש תנשא"ח"ב עמ' 693.

